

Το ιερογλυφικό αλφάβητο των νέων

«Κάνουν κακό» στην ελληνική γλώσσα - αλλά και στον εαυτό τους - τα σημερινά παιδιά όταν «βαϊμπάρουν» και επικοινωνούν με... συντετμημένους κώδικες - Τι λένε έφηβοι, εκπαιδευτικοί και γλωσσολόγοι

Της **Ιφιγένειας Βιρβιδάκη**

Ο 13χρονος **Παναγιώτης** ζήτησε να περιμένουμε λίγα λεπτά γιατί εκείνη την ώρα «βαϊμπαρα». Υστερα από λίγο, όταν αναγκάστηκε να εξηγήσει, αποφάσισε να περιγράψει το αίτημα για την ολιγόλεπτη χαλάρωσή του λέγοντας ότι απλώς βρισκόταν «σε άλλα vibes». Τα ελληνικά δεν μπορούσαν να εξηγήσουν επαρκώς, όπως ανέφερε, τη διάθεσή του. Δεν έχουν τις κατάλληλες λέξεις; Δεν τις ήξερε; Τι γλώσσα μιλάνε τελικά ο ίδιος και οι φίλοι του σήμερα;

Όπως εξηγούν γλωσσολόγοι που μίλησαν στο «Βήμα», οι νέοι σήμερα αλλάζουν τους κώδικες τους ταχύτατα, συχνά επικοινωνούν με τρόπο που στους παλαιότερους θα θύμιζε τα... σήματα Μορς ή απλώς ανταλλάσσουν φωτογραφίες.

Στα... μετόπισθεν, η γλώσσα μας χάνει καθημερινά όλο και μεγαλύτερο μέρος του πλούτου της. Συμπέρασμα που μοιάζει στενάχωρο ειδικά σήμερα, με τον εορτασμό της Παγκόσμιας Ημέρας Ελληνικής Γλώσσας - μιας γλώσσας επιστήμης, πολιτισμού και γραμμάτων, με ιστορία μεγαλύτερη από 3.500 χρόνια. Μιας γλώσσας στην οποία, σύμφωνα με τα στοιχεία του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας (ΚΕΓ), σήμερα είναι καταγεγραμμένα περίπου 300.000 ενεργά λήμματα-λέξεις. Σήμερα η ελληνική είναι μητρική γλώσσα για περίπου 11-12 εκατομμύρια ανθρώπους. Μπορεί οι νεότερες γενιές συχνά να μην εκτιμούν τον πλούτο της ελληνικής γλώσσας, αλλά στο εξωτερικό η γλώσσα μας διατηρεί λαμπερή την αίσλη της.

Με βάση τον αριθμό των ατόμων που δίνουν εξετάσεις στο Κέντρο (που είναι κατ' αποκλειστικότητα ο επίσημος φορέας του ελληνικού κράτους για τη χορήγηση των Κρατικών Πιστοποιητικών Ελληνομάθειας), κάθε χρόνο όλο και περισσότεροι ξένοι επιθυμούν να διδαχθούν και μαθαίνουν ελληνικά. Ενώ το 1994 στις εξετάσεις έπαιρναν μέρος περίπου 600 άτομα, πέρυσι εξετάστηκαν 9.000. Ο

αριθμός προφανώς δεν περιλαμβάνει εκείνους που ενώ διδάσκονται ελληνικά δεν χρειάζονται πιστοποίηση, όμως είναι απολύτως ενδεικτικός.

Από τη μια, λοιπόν, μια πλούσια, ιστορική, μοναδική γλώσσα και από την άλλη μια κωδικοποιημένη ασυνεννοησία. Είναι αλήθεια πως η κάθε γενιά έχει το δικό της λεξιλόγιο, τον δικό της κώδικα επικοινωνίας - δεν είναι χαρακτηριστικό μόνο της σημερινής εποχής. «Μιλώ έτσι με τους συμμαθητές μου και με τους πολύ κοντινούς μου ανθρώπους» λέει ο 16χρονος **Βαγγέλης**. «Με τους υπόλοιπους μιλάω “κανονικά”». Παρόμοια ήταν και η εμπειρία της διευθύντριας στο 1ο Επαγγελματικό Λύκειο Καρπενησίου **Ροδοθέας Κάρφη**. «Όταν είπα σε ένα παιδί ότι δεν μιλούν σήμερα καλά ελληνικά, μου απάντησε: “Ναι, όταν μιλάμε μεταξύ μας το συντακτικό πάει περίπατο, χρησιμοποιούμε τις δικές μας λέξεις, αλλά όταν χρειάζεται να μιλήσουμε πιο καλά, πιο επίσημα, ή να γράψουμε, ξέρουμε και να μιλήσουμε και να γράψουμε”. Ξέρετε, τα παιδιά, αντιμετωπίζουν με χιούμορ την ιδιόλεκτό τους» συνεχίζει η ίδια. «Όταν τους ρώτησα αν συνεννοούνται μεταξύ τους, με τη σειρά τους με ρώτησαν: “Γιατί, δεν συνεννοούμαστε με εσάς;”. Συζητώντας μεταξύ τους για κάποιο παιδί που προσπαθούσε να αποφύγει μάθημα, μια μαθήτρια

γύρισε πειρακτικά σε μένα λέγοντάς μου: “Δεν σκιπάρουμε τη γυμναστική, κυρία!”».

«Η γραπτή επικοινωνία της Gen Z είναι ένα θέμα» επισημαίνει στο «Βήμα» ο καθηγητής Υπολογιστικής Γλωσσολογίας στο Πανεπιστήμιο Hamad Bin Khalifa στο Κατάρ **Γιώργος Μικρός**. «Είναι σχεδόν μονολεκτικός ή με πολύ λίγες λέξεις, είτε αμιγώς σε λατινικό αλφάβητο είτε ελληνικά - πολλές φορές με συγκοπές, δεν χρησιμοποιούνται δηλαδή ολόκληρες λέξεις. Εχουμε λοιπόν τη μετατροπή της γραπτής γλώσσας σε συντετμημένο κώδικα».

Ενα δεύτερο μεγάλο θέμα σε σχέση με τη γλώσσα, όπως αναφέρει ο κ. Μικρός, είναι η χρήση των emoticons, της εικονογραφικής μετάδοσης του γλωσσικού μηνύματος. «Μεταδίδουμε τη γλωσσική πληροφορία με εικόνα. Αυτό μάλιστα πάει χέρι με χέρι με την αλλαγή που έχει γίνει στα κοινωνικά μέσα. Ξεκίνησαν κειμενοκεντρι-

κά, με την πληροφορία να βρίσκεται στο κείμενο (Facebook, Twitter), στη συνέχεια ήρθαν το Instagram (εικόνα) και το TikTok (video). Φαίνεται ότι σιγά σιγά και η γλωσσική επικοινωνία τείνει σε αυτό. Σαν να κάνουμε ένα βήμα πίσω το αλφάβητο και να πηγαίνουμε στα... ιερογλυφικά - οι εικόνες ξαναέρχονται ως βασική σημειοτική μονάδα επικοινωνίας». Περιγράφει μάλιστα την εμπειρία του βλέποντας μια έφηβη να βγάζει σέλφις ενώ έτρωγε και να τις στέλνει στους φίλους της με το κινητό της. «Όταν τη ρώτησα τι κάνει, μου εξήγησε ότι έχει μια “κολλητή” που της στέλνει φωτογραφίες κι εκείνη απαντά με τη δική της φωτογραφία. Δεν υπήρχε γλωσσικό μήνυμα, η επικοινωνία γινόταν με διαδοχικές εικόνες!».

Η σκέψη είναι το ζητούμενο
Το πιο σημαντικό, σύμφωνα με την κυρία Κάρφη, είναι η δυνατότητα επικοινωνίας. «Κάθε κοινωνική ομάδα έχει την ιδιόλεκτό της, δεν είναι κάτι τόσο τραγικό. Αυτό που προβληματίζει πιο πολύ είναι το εάν τροφοδοτούμε τα παιδιά με δυνατότητα σκέψης, αντίληψης εννοιών, πνευ-

ματικό βάθος, καλαισθησία ως προς τον λόγο. Αυτό αφορά τόσο την κοινωνία όσο και την εκπαίδευση. Το ζητούμενο, κατά τη γνώμη μου, είναι η επικοινωνία. Τα παιδιά δεν αισθάνονται ότι έχουν πρό-

βλημα στην επικοινωνία - επικοινωνούν, με τον δικό τους τρόπο και με τα δικά τους κανάλια. Τα συναισθήματα δεν παύουν να υπάρχουν επειδή δεν μπορούν να τα εκφράσουν τόσο πολύ με λέξεις...». Για το θέμα της μη λεκτικής επικοινωνίας επισημαίνει ότι «πάντα υπάρχει όμως ο κίνδυνος να χάσουν τη σκέψη επειδή χάνουν τις λέξεις. Το θέμα λοιπόν είναι το πώς τροφοδοτούμε τη σκέψη και πώς τροφοδοτούμε τη γλώσσα. Και πώς αυτό μπορεί να γίνει με τρόπο πρόσφορο προς τα παιδιά, μέσα από διαδικασίες που δεν θα τα ξενίζουν».

Τι ελληνικά «μιλάει» η AI;

Εκτός από τα κοινωνικά δίκτυα, μεγάλο ρόλο στο τι γλώσσα μιλάμε σήμερα παίζει πλέον και η τεχνητή νοημοσύνη (AI). Τα γλωσσικά

Β

«Όταν μιλάμε μεταξύ μας, το συντακτικό πάει περίπατο, χρησιμοποιούμε τις δικές μας λέξεις, αλλά όταν χρειάζεται να μιλήσουμε πιο καλά, πιο επίσημα, ή να γράψουμε, ξέρουμε και να μιλήσουμε και να γράψουμε»

ευκαιρίες για την ελληνική γλώσσα, να ξαναμιληθεί με έναν ποιοτικό τρόπο, αρκεί να επενδύσουμε λίγο παραπάνω στα μεγάλα γλωσσικά μοντέλα και να δώσουμε πρόσβαση σε περισσότερα κείμενα ώστε τα επόμενα μοντέλα να παρέχουν ελληνικά υψηλού επιπέδου, να παρέχουν καλά ελληνικά, και πλούτο λέξεων».

Τα αρχαία ελληνικά

Ο ίδιος καταθέτει μάλιστα μια ρηξικέλευθη πρόταση που «παντρεύει» την τεχνητή νοημοσύνη με τη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας. «Αν ανοίξουμε και δώσουμε περισσότερα δεδομένα, θα μας δοθούν και κάποιες εκπληκτικές δυνατότητες να αναβιώσουμε τα αρχαία ελληνικά με καινούργια κείμενα». Όπως εξηγεί, τα μεγάλα γλωσσικά μοντέλα (με την προϋπόθεση ότι θα είχαν καλά ελληνικά) θα μπορούσαν να δημιουργήσουν νέα κείμενα αρχαίας ελληνικής γλώσσας με σύγχρονο προβληματισμό και με σύγχρονα θέματα. Με τον τρόπο αυτόν θα μπορούσαν οι μαθητές, παράλληλα με τα αρχαία κείμενα, να συζητήσουν στα αρχαία ελληνικά για κάποιο σημερινό πρόβλημα που τους απασχολεί.

«Τέτοια κείμενα», επισημαίνει ο κ. Μικρός, «δεν θα μας κάνουν να μιλήσουμε αρχαία ελληνικά αλλά θα μας κάνουν να αγαπήσουμε την

παλιά μας γλώσσα και να τη δούμε με ένα άλλο μάτι. Μας ανοίγεται ένας εκπληκτικός κόσμος. Νομίζω ότι τα ελληνικά του μέλλοντος μπορούν να έχουν μαζί τους, με τις νέες τεχνολογίες, και τα αρχαία ελληνικά του μέλλοντος. Και αυτό είναι πολύ σημαντικό» καταλήγει.

Παραρμπιπτόντως, όταν ρωτήσαμε τον 16χρονο Βαγγέλη αν θα παρακολουθούσε με μεγαλύτερο ενδιαφέρον ένα τέτοιο μάθημα, απάντησε: «Φυσικά! Θα ήταν ελκυστικό!».

μοντέλα τα οποία υπάρχουν και στην ελληνική γλώσσα συγκεντρώνουν την πληροφορία από το Διαδίκτυο (όπου κατά κοινή ομολογία η γλώσσα μας μάλλον κακοποιείται). Υπάρχει βέβαια και το Meltemi (που δημιούργησε το Ινστιτούτο Επεξεργασίας του Λόγου του Ερευνητικού Κέντρου «Αθηνά») αλλά δεν είναι τόσο διαδεδомένο, καθώς βρίσκεται ακόμη σε πειραματικό στάδιο. «Όσο καταναλώνουμε υβριδικά κείμενα χαμηλής ποιότητας τόσο περισσότερο θα αναπαράγουμε ακόμα χαμηλότερη ποιότητα» λέει ο κ. Μικρός. «Μπαίνουμε σε φαύλους κύκλους και αυτό πρέπει να σπάσει με κάποιον τρόπο. Η τεχνητή νοημοσύνη δίνει